

* * * MATERIALY I ISSLEDOVANIIA PO ARCHEOLOGII I ETNOGRAFII MOLDOVY, Editura „Știința”, Chișinău, 1992, 236 p.

Printre lucrările apărute recent la Chișinău atrage atenția culegerea de articole *Materialy i issledovanija po archeologii i etnografii Moldovy*, beneficiind de îngrijirea lui V. I. Grosu (redactor responsabil), V. S. Zelenciuc, S. S. Kuroglo, I. V. Manzura și V. I. Sorochin, structurată în două compartimente: arheologie și etnografie. Primul compartiment cuprinde 12 articole îmbrățișând un amplu registru cronologic, care începe cu epoca veche a pietrei și se extinde până în evul mediu, fiind îmbinate prezentările de complexe și materiale arheologice cu aspecte teoretice și de istoriografie. În partea a doua a culegerii se au în vedere diverse laturi ale vieții materiale și spirituale ale românilor basarabeni și a altor grupuri etnice colonizate în spațiul cuprins între Prut și Nistru, precum și unele probleme ale toponimiei regiunii în discuție. Volumul prezentat constituie prima lucrare comună elaborată de Institutul

de Arheologie și Istorie Veche în colaborare cu Institutul de Etnografie și Folclor al Academiei de Științe din Chișinău.

Probleme ale începuturilor și ale evoluției arheologiei basarabene sunt reflectate în primul articol din culegere, intitulat *Scurtă schiță din istoria arheologiei Moldovei* și semnat de N. A. Chetraru. Autorul evocă evoluția arheologiei dintre Prut și Nistru începând din secolul XVIII și până în anii '40 ai secolului XX. Se relevă aportul lui I. C. Surucean, personalitate cu vaste capacități intelectuale, la organizarea cercetărilor și muzeelor. Totodată, se pun în valoare informațiile privind activitatea științifică fructuoasă a lui N. N. Moroșanu, îndeosebi în domeniul paleoliticului.

În schița sa *Despre noțiunea „zonă de contact”*, V. A. Dergaciiov explică din punct de vedere metodologic un șir de noțiuni legate de termenul amintit. Această noțiune este folosită în diferite

ramuri ale științei: etnografie, filologie, istorie, etc., dar condițiile de folosire și esența sa este diferită în fiecare caz concret. Autorul subliniază că în arheologie folosirea termenului „zonă de contact” presupune două condiții. În primul rând este necesar un anumit nivel de cercetare și sistematizare a materialului arheologic, iar în al doilea rând acesta este condiționat de specificul obiectivului arheologiei și reiese din faptul că noțiunea „zonă de contact” este o categorie legată de teoria cunoașterii. Autorul evidențiază pe teritoriul fostei U.R.S.S. trei „zone de contact”: prima zonă este spațiul dintre Ural și litoralul Mării Caspice, unde în decursul timpului au fost observate interferențe neîntrerupte între populația de stepă și comunitățile din Ural, litoralul estic al Mării Caspice și Asia Mijlocie; a doua „zonă de contact” o constituie arealul caucazian, unde aveau loc contacte între populația de stepă și comunitățile din Transcaucazia și Asia Anterioară; a treia zonă este teritoriul carpato-nistrean, care servea ca zonă de interferență între triburile de stepă est-europene și populația din spațiul balcanodunărean, din Transilvania și din Europa Centrală.

În articolul *Arheologia și paleografia așezărilor Climăuși II*, semnat de către I. A. Borziac, A. V. Golibert, S. I. Medianic și V. E. Motoc, sunt analizate materialele descoperite în urma săpăturilor de la Climăuși de Jos (raionul Șoldănești) unde au fost depistate un număr relativ mare de oase de mamut, ele fiind atribuite perioadei paleoliticului târziu. În același perimetru cronologic se cantonează I. A. Borziac și S. I. Covalenco, care, în studiul *Așezarea stratului III a stațiunii Cosăuți de pe Nistrul Mijlociu*, prezintă detaliat un șir de materiale scoase la iveală în urma amplelor cercetări arheologice efectuate în anii 1986-1988.

Un alt articol de real interes intitulat *Despre legăturile triburilor culturii Precucuteni-Tripolie cu comunitățile culturilor bazinului Carpatic*, poartă semnătura lui V. I. Sorochin, care pornește de la un excurs bibliografic, trecând în revistă opiniile principalilor specialiști ai domeniului: T. S. Passek, V. I. Dumitrescu, V. I. Marchevici, S. Marinescu-Bîlcu, V. G. Zbenovici etc. Potrivit autorului, influența cea mai pregnantă suferită dinspre vest de cultura Precucuteni-Tripolie A, datată cu aproximație în 4600-4000 î. de H., se datorează purtătorilor culturii Vinča, legăturile cu culturile Bükk și Tisa având mai mult un caracter întâmplător. Surprinde faptul că în acest studiu se utilizează termenul de „bazin carpatic”, care în viziunea unor autori un-guri și germani acoperă teritoriile Ungariei, Transilvaniei, Slovaciei și Croației, cuprinse în evul mediu în hotarele regatului arpadian. Despre o unitate geografică a respectivelor teritorii nu poate fi însă vorba, folosirea denumirii de „bazin carpatic” reflectând anumite tendințe geopolitice, motiv pentru care nu este recomandabilă întrebuintarea sa.

În lucrarea *Comunitățile de stepă est-europene din eneolitic și din bronzul timpuriu în sistemul cronologic al culturilor balcanodunărene*, I. V. Manzura admite anumite corespondențe cronologice între culturile comunităților nomade est-europene și celea din sud-estul Europei, atunci când în spațiul dintre Dobrogea și Volga se răspândește o serie de rituri de înmormântare având în general trăsături comune. Din analiza materialelor descoperite într-un mormânt tumular din localitatea Sărăteni din stânga Prutului, ar reiese departajarea unei variante „basarabene” a culturii Cernavoda I, care, împreună cu tradițiile tripoliene, a devenit una dintre componentele culturii Usatovo.

Descoperirile bogate de ceramică pictată eneolitică făcute în anul 1981, în așezarea de la Glăvan I (raionul Drochia), sunt puse în valoare în articolul lui V. M. Bicbaev, intitulat *Cercetările din așezarea culturii Cucuteni-Tripolie de la Glăvan I*. Așezarea se încadrează în faza tripoliană CI și în cea cucuteniană B, remarcându-se printr-un bogat material ceramic, decorat cu motive ornamentale variate, printre care apar și câteva reprezentări zoomorfe. Sunt enumerate cele mai apropiate analogii ale formelor și decorului vaselor reprezentate în stațiunea de la Glăvan I, numeroase

similitudini stabilindu-se îndeosebi cu materialul provenit de la Petreni, așezare semnalată în literatura de specialitate de mai multe decenii.

Perioada târzie a culturii Cucuteni-Tripolie este analizată în articolul *Problema tranziției înmormântărilor tripoliene târzii din zona de silvostepă a teritoriului carpato-nistrean*, de I. V. Manzura și N. P. Tel'nov. Autorii investighează ritul funerar din spațiul carpato-nistrean și atestă unele schimbări în evoluția acestuia. În etapa finală a culturii tripoliene se evidențiază două etape de bază: timpurie și târzie, fapt evidențiat între altele, de monumentele de la Brînzeni și Gordinești. Cele dintâi continuă linia evolutivă a culturii Tripolie.

Cercetările întreprinse în anul 1981 într-o movilă situată în apropierea Dubăsărilor, pe malul stâng al Nistrului, au dus la descoperirea unui bogat mormânt care conținea ca inventar funerar mai multe obiecte datate în secolele IV-III î. de H.: cercei, aplice și o amuletă din aur, o amforă chersoniană, o oglindă din bronz, un cuțit din fier etc., prezentate în articolul *Mormântul unei scite aristocrate din orașul Dubăsari*, semnat de N. A. Chetaru și N. L. Serova.

În continuare, V. I. Grosu prezintă studiul *Date noi despre domnia lui Fars și Inismei*, în care, folosindu-se de materialul numismatic, narativ și arheologic, discută prerogativele, domeniile și apartenența etnică a unor dinastii „sciti”, considerați însă de neam sarmatic.

În articolul *Noi descoperiri de pahare de sticlă din necropolele culturii Cernavodă din spațiul pruto-nistrean*, de I. V. Bruiaco, A. N. Levinschi și A. A. Rosohatski, sunt analizate un șir de obiecte de sticlă din necropolele culturii Cernavodă din satele Belenicee, (raionul Belgorod-Dnestrovski), Nagomoe (raionul Reni) (regiunea Odessa, Ucraina) și Lazo (raionul Singerei, Republica Moldova). Specificându-se complexele arheologice din care provin, autorii sunt de părere că prezența pieselor de sticlă în teritoriul delimitat de Prut și Nistru corespunde unei perioade de stabilitate politică, la care s-a ajuns în timpul domniilor lui Constantin I și Constantin II, când s-a întărit considerabil limesul de la Dunărea de Jos și s-au lărgit contactele economice dintre lumea barbară și Imperiul romano-bizantin, ceea ce a avut drept urmare pătrunderea unui mare număr de monede romane de argint și de bronz la nordul marelui fluviu. Nu se exclude posibilitatea ca o parte a pieselor de sticlă din regiunile de pe stânga Dunării să fi fost produse acolo, sub influența atelierelor de sticlărie din lumea romană.

Un ultim studiu din primul compartiment al volumului aparține lui Gh. I. Postică și privește *Amfora medievală din așezarea de la Cigăreni I*, unde se prezintă în detaliu o interesantă descoperire păstrată în colecția Cabinetului arheologic al Universității Moldovei de la Chișinău. Amfora provenind de la Căgăreni (raionul Ialoveni), găsită în anul 1960, ar fi fost produsă, potrivit opiniei autorului, în centrele urbane din Crimeea, datându-se în secolele XII-XIII. Fragmente de amfore medievale au fost descoperite și în alte așezări din spațiul pruto-nistrean: Hansca, Petruha, Lucașeuca V, Brănești XIII și Mereșeuca.

Al doilea compartiment al volumului, asupra căruia nu ne mai propunem să ne oprim, cuprinde următoarele șapte lucrări: *Din istoria studierii mâncărilor tradiționale ale moldovenilor (Sfârșitul anilor 40 – anii 80 ai secolului XIX)* de O. S. Luchianec și V. A. Iarovaia; *Unelte de muncă ciobănești ale românilor din Basarabia* de A. I. Furtună; *Credințele tradiționale și obiceiurile moldovenilor privind paza recoltei* de A. I. Hîncu-Tentiu; *Obiceiurile de nunta ale moldovenilor și tendințele lor de evoluție* de L. D. Loscutova; *Repertoriul dramei populare moldovenești (subiect de bază și motive)* de G. I. Spătaru; *Însemnări despre toponomia din Buceag* de P. A. Cebotari; *Despre problema tradițiilor epice în creația populară orală a găgăuzilor* de L. S. Cimpoieș.